

FARKLI NEDENLERLE ÇALIŞMA VE ÇALIŞMANIN GENÇ ÜZERİNE ETKİLERİ

Kezban ÇELİK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Samsun
E-posta: kezban.celik@omu.edu.tr

Fatma Umut BEŞPINAR

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Ankara
E-posta: bespinar@metu.edu.tr

Özet

Ücretli çalışma, genellikle, yetişkin kişiye özgü bir deneyim olarak görülmektedir. Çocuk ve gençler çalışma hayatının dışında görülmekte ve bu dönem yetişkinliğe hazırlanma olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda çalışma genç için belirlenmiş “hayata hazırlanma” döneminin sonlandırılması olarak değerlendirilmekte ve okuldan işe geçiş gençlerin hayatlarındaki en önemli değişim olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada okuldan işe geçiş deneyiminin üç farklı biçimini; “okurken çalışma”, “okulu terk ederek çalışmak zorunda kalma” ve “çeşitli itici ve çekici faktörlerin etkisi ile çalışmayı tercih etme” irdelenecektir. Bu üç farklı boyut incelenirken, gençlerin okuldan-işe geçiş ile ilgili dile getirdikleri güçlükler, çalışma zorunluluğu ve maddi olanakların zayıflığı, eğitim koşullarının yetersizliği ve işgücü piyasasının yeterli sayıda ve mesleki becerilerle uyumlu işler üretememesi konuları ele alınacaktır. Konular ele alınırken cinsiyet, eğitimin niteliği ve niceliği ile yaşanan yer değişkenleri ayrı ayrı değerlendirilecektir. Çalışma 2009 yılında gerçekleştirilmiş olan “Güneydoğu Anadolu Gençlik” araştırması verilerine dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Genç, Çalışma nedenleri, Çeşitli çalışma biçimleri ile etkileri

Alan Tanımı: Sosyoloji (Gençlik Sosyolojisi)

THE EFFECTS OF DIFFERENT TYPES OF WORK ON YOUTH

Abstract

Paid work typically is regarded as an adult experience. Children and young are considered outside of working life and preparing for adulthood. In this context, working is viewed as the end of “preparation for life” period and the transition to working from schooling is accepted as the most important change for young people. In this study, three different formats of the transition from schooling to education are investigated: “working during schooling”, “unwillingly leaving school to work”, and “preferring to work because of various urging and attracting factors”. In researching these three dimensions, factors such as difficulties expressed by young people in transitioning from schooling to working, obligations to working and financial shortcomings, insufficient educational conditions, and inability of the labor market to produce sufficient jobs commensurate with the vocational skills, will be discussed. Variables such as sex, quality and quantity of the education, and habitancy will be separately taken into consideration. The study is based on data collected for the “Southeastern Anatolian Youth” project conducted in 2009.

Keywords: *Youth, reasons of working, different types of work and the impacts*

JEL Code: Sociology (Sociology of youth)

1. GİRİŞ

1.1. Dünyada ve Türkiye’de Genç ve Çalışma Hayatı

Gençliğin ayrı bir toplumsal kategori olarak ele alınışı ve tanımlanmasına ilişkin birçok çalışma bulunmaktadır (Markowitz, 2000; Neyzi, 2001; Bucholtz, 2002). Gençlik çalışmalarında bu dönemi biyolojik temelli yaş grubu olarak tanımlayan, çocuk ve yetişkinlik arasında kalmış ve geçiş sürecinde gören yaklaşım ağırlığını korumaktadır (Jones & Wallace, 1992). Literatürde, gençlik “okuldan işe”, “aile üyeliğinden bireyliğe”, “aile evinden kendi evine”, “bağımlılıktan bağımsızlığa,” “çıracak yurttaşlıktan yurttaşlığa” gibi geçiş süreçleriyle (Marshall 1950; Hall&Williamson 1999) ele alınmaktadır. Gençlik, eğitim sistemi ve ailenin başat olduğu bir yetişkinliğe hazırlanma sürecidir. Ancak giderek uzayan eğitim süreci, işgücü piyasasında yaşanan değişimler, evlenme yaşının ilerlemesi, aile yapısında meydana gelen dönüşümler bağımsız olabilme koşullarını güçleştiren ve/veya daha az öngörülebilir kılan değişimler olarak gençleri önemli ölçüde etkilemekte

ve tanımlamaya ilişkin çabaları muğlaklaştırmaktadır (Jones and Wallace, 1992; Jones, 1995; Mitchell and Gee, 1996).

Gençlere yönelik temel toplumsal beklenti eğitim sisteminde kalmaları ve/veya çalışma hayatına dahil olmalarıdır. Ancak hangi gençlerin eğitim sisteminde kalacağı, hangi gençlerin çalışma hayatına dahil olacağı gençlerin sosyal sınıf pozisyonu tarafından belirlenmektedir. Gençlerin nitelikli işgücü olarak çalışma hayatına dahil olması ile ekonominin büyümesi, yoksulluğun azalması ve gençlerin ekonomik olarak bağımsız bireylere dönüşmeleri arasında ilişki kurulmaktadır. Yeterince eğitilmiş ve/veya nitelikli olmayan işgücünün ise işsizliği, yoksulluğu, sosyal güvencesizliği ve dolayısı ile sosyal dışlanmayı arttırmakta olduğu vurgulanmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO, 2010) verilerine göre, gençler işgücü piyasasında düşük ücretlerle çalışmakta ve aralarında önemli bir kesim “çalışan yoksul” kategorisi içinde yer almaktadır. Aynı çalışmalar, genç istihdamının giderek geçici, düzensiz, kayıtsız, yarı-zamanlı gibi “atipik” işlere doğru kaydığını da göstermektedir.

2009 yılı itibariyle, Türkiye’de 15-29 yaş grubunda yaklaşık 19 milyon genç bulunmaktadır. Okullaşma oranları ilköğretimde %90, ortaöğretimde %56, yükseköğretimde ise %18’dir. Gençlerin %30’u eğitim sisteminde, %30’u çalışmakta, %25’i işsiz ve %15’i ise ne okula, ne işe gitmektedir. Genç işsizliği rakamlarının çok yüksek olması bütün dikkati “işsizliğe” yöneltmekte, eğitime devam etmeyen, çalışma hayatına dahil olan veya olmayan gençlerin sosyal bilim literatüründe gözardı edilmesine yol açmaktadır. Bu çalışma literatürdeki bu eksikliğe yönelerek, gençlerin çalışma hayatına geçme nedenleri ve güçlüklerini ele alacaktır. Gençlerin çalışma hayatına geçiş sürecini ve bu alanda karşılaştıkları güçlükleri anlamak için geçici işlerde çalışanlar, meslek edinilebilecek bir iş ortamında çalışanlar ve okuyarak çalışanların deneyimlerini incelemek gerekmektedir.

2. ÇALIŞMA HAYATI

2.1. Okurken Çalışmak Zorunda Olan Gençler

Çalışmak zorunda olan ve genellikle erkek olan gençlerin çoğu ilköğretim mezunudur ya da ortaokulun değişik aşamalarında okulu bırakmışlardır. Bu gençlerin çoğunluğu okurken de çalışmıştır. Okul ve çalışmayı birlikte sürdürmenin zorlukları, onların eğitimlerini sürdürmekten beklentilerini düşürmüş ve henüz

çocuk yaşta kendilerini esas olarak çalışma sorumluluğu olan ve çalışan kimseler olarak görmelerine yol açmıştır.

“Okulu bir yandan atmak istedim o şekilde. Çalışma bana biraz daha cazip geldi. O insanları gördüm, tanıdım. İnsanların çalıştığı yerde para kazanmaları ve aldığım o ufak maaş beni cezbediyordu. Ama okuduğum zaman o parayı alamıyordum. O yaşta çocuk parayı gördükten sonra ister istemez para kazanmak ister, değişir.”

Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde okuma ve çalışmanın birlikte sürdürülmesi oldukça yaygın bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Eş zamanlı olarak eğitim ve çalışmanın sürdürülmesinin birden çok nedeninin olduğu gözlenmiştir. İlk neden yoksullukla ilgilidir. Kadınların ücretli iş piyasasına katılımlarının çok düşük olduğu bölgede haneler genellikle tek gelirli ailelerden oluşmaktadır. Öte yandan hanede tek gelire bağımlı olan üye sayısı görece yüksektir; ortalama çocuk sayısı dört ve üzerindedir. Yoksul oldukları için, çok çocuklu ailelerde çocukların çalışması zorunluluk haline gelmektedir. Çocuk okuyabilmek için bir yandan çalışmak ve en azından okul masraflarının bir kısmını çıkarmak durumunda kalmaktadır. Özellikle mevsimlik tarım işçiliği yapan aile çocukları bu kapsamda ele alınabilir.

Diğer bir neden kendi hesabına çalışanlarla ilgilidir. Kendi hesabına çalışan hane reisleri çocuğun küçük yaşta işe ısınması, çalışmanın anlamını ve gücünü görmesi ve aile işine tanışık olması gibi gerekçelerle çocuklarını kendi işyerlerinde çalışmaya teşvik etmektedirler. Ayrıca okul dışı zamanlarda genci kontrollü bir çevrede tutabilmek, “kötü alışkanlıklar ve arkadaşlar” edinmesine engel olabilmek için de bu yol izlenmektedir. Kendi hesabına çalışan küçük işletmeler için ücretsiz aile işçisi olarak gencin çalışması katkı sağlayıcı olarak görülmektedir.

Üçüncü neden “çocuğun değerine” ilişkindir. Geleneksel olarak nitelendirilen bir değer algısına göre “çocuk üretici bir üye olarak” görülmekte ve çalışması her bakımdan olumlu olarak değerlendirilmektedir. Sanayileşmenin çekici gücünün sınırlı olduğu, tarım üretim biçiminin ağırlığını koruduğu, kırsal iticiliği ile kentleşmenin gerçekleştiği toplumsal yapılarda çocuğun değeri daha yavaş değişime uğramaktadır. Kırsal kente gelen ailelerin geleneksel çocuğa yönelik bazı işlevleri devredebilecekleri kurumsal destek hizmetleri zayıftır. Diğer yandan iş bulmanın zorlukları ve düşük

ücretli işlerde çalışma aileyi, bağımlı üye sayısını azaltmaya zorlamaktadır. Bu koşullar altında çocuğun ekonomik değeri önemini sürdürmekte ve çocuk öncelikle üretici bir üye olarak görülmektedir.

“Burada hayatın gerçeklerini öğreniyordum. Okumasam hep böyle olacağını görüyordum. Daha dikkatli olmaya çalışıyorum okuma adına.”

Çalışmanın eğitim üzerindeki etkisi ise iki farklı yönde olmaktadır. Bazı gençler eğitime daha fazla sarılmakta ve derslerine daha fazla gayret göstermektedir. Çalışma böylece eğitime katkı sağlayıcı bir deneyime dönüşmektedir. Diğer yandan yoksulluk nedeniyle çalışmak zorunda kalan ve özellikle mevsimlik tarım işçiliği yapan gençler okuldan daha kolay kopmaktadır.

“Mesela bir çalışıyorsun o çalıştığın zamanda dersine çalışsan daha kafana girer. Çalışmasan okula gidemezsin, çalışsan derslerini aksatırsın.”

İş, aile işi ise, okuma ve çalışmanın birlikte sürdürülmesi mümkün olmakta ve genel olarak gençler bu çalışmayı olumlu görmektedir. Gençler çalışma yaşamı ile genç yaşta tanışmanın, çalışılan yerde geliştirilen ilişkiler ve çalışma hayatının zorluklarını görmenin kendileri için yararlı olduğunu bildirmişlerdir. Diğer yandan özellikle hafta sonları ve okul sonrasında sürekli olarak çalışmak zorunda kalan gençler fazla yoruldukları, bazen derslerine ve arkadaşlarına zaman ayıramadıkları için üzüldüklerini bildirmişlerdir. Öte yandan çalışma aile işi dışında yapılıyor ise birlikte sürdürülmesi güçleşmekte ve daha kısa bir zaman dilimi içinde okulun bırakılmasına yol açabilmektedir.

Ailenin geçim sıkıntısı çok büyükse kız çocukları hiç okula başlatılmamakta veya başlatıldı ise de eğitimden alınması yoluna gidilmektedir. Bu durumda evde kalan genç kızlar ev işleri ile meşgul olmakta ve ev sorumluluklarını üstlenmektedirler. “Evde küçük kardeşlerin bakımları”, “annenin bakım gerektiren hastalığı”, “ailenin ekonomik güçlüğü”, “başına kötü şeyler gelebilir endişesi” gibi nedenler kızların eğitim hayatından çekilmesine neden olmaktadır. Bu tür ailelerde hem “aile baskısı” hem de “yakın sosyal çevre baskısı” sonucu eğitimden alınan genç kadınların çalışmaları söz konusu olmamaktadır.

2.2. Okulu Bırakıp Çalışmak Zorunda Olan Gençler

Eğitim hayatını sonlandırarak ya da eğitime devam ederek çalışma hayatına geçilmesini zorunlu kılan en önemli nedenin, gencin ailesinin çektiği yoğun geçim sıkıntısı olmasıdır. Bir önceki gruptan temel fark okula devam edemeyecek kadar

yoğunlaşan ekonomik sıkıntıdır. Yoksullukla mücadele etmek için çalışabilecek tüm aile fertleri iş piyasasında bulabildikleri her türlü işte, genellikle geçici, düşük ücretli işlerde, çalışmaktadır. Gençler bu durumu “eve yardımcı olmak” olarak görmektedir. Bu duruma bir de ailenin geçiminden sorumlu olan babanın ölümü ya da çalışmasına engel olan bir hastalık veya sakatlığı eklendiğinde gençlerin çalışma zorunluluğu aile için daha da yaşamsal hale gelmektedir. Aile babanın işsizliği nedeniyle maddi sıkıntı yaşadığında, genellikle, evin en büyük erkek çocuğu evi geçindirebilmek için çalışmaktadır. Evde erkek çocuk olmaması halinde kız çocukları da çalışmak zorunda kalabilmektedir. İş koşulları ne kadar zor olursa olsun, çalışmayı ailelerine karşı bir sorumluluk olarak görmektedir.

“Burada ergenliğe adım atar atmaz, genç olmaya başladığımız anda eve yardımcı olmak zorundayız. En azından kendi masraflarımızı karşılamak için. Herkesin ailesi ‘oğlum sen oku, senden başka bir şey istemiyoruz’ deme lüksüne sahip değildir. %20’si bunu diyebilir. Geri kalan %80 bunu diyemez. Demek istiyor tabii, ama diyemiyor.”

Araştırma bulgularına göre, çalışmak zorunda olduğu için çalışma hayatına girme yaşı çalışma için yasal olarak belirlenmiş olan 15 yaşın altındadır. Çalışma hayatına giren ve eve bakmaya başlayan genç, hem aile bireylerinin hem de toplumun gözünde akranlarına göre daha hızlı büyümekte, kısa bir zaman içinde evde karar verici konuma gelmektedir. Kardeşlerin eğitime devam edebilmesinden evdeki “kadınların namuslarının korunmasına” varan birçok konuda, hem aileleri hem de kendileri, kendilerini sorumlu görmektedir. Bu da onları genç yaşlarına rağmen yetişkin gibi davranmak zorunda bırakmaktadır.

Eğitim bırakıldığında genç erkeklerin, kızlardan farklı olarak, çalışmaktan başka seçenekleri kalmamaktadır. Okula devam edemeyen genç erkeğin hepsinden öte “adam yerine” koyulabilmesi için çalışması gerekmektedir. Aksi takdirde kimse tarafından önemsenmemektedir.

“Çalışmadığın zaman başka insanlar sana başka gözle bakar. Yani berduştur derler. Yani insan çalışmadığı zaman, arkadaşın da yanına gelmez. Kimse de seni takmaz. Ailen de seni adam yerine koymaz.”

Gencin çalışmaya başladığı çalışma ortamı çalışma hayatında edindiği becerileri doğrudan etkilemektedir. Geleneksel yapı çerçevesinde bir ustanın yanına çırak olarak girmiş bir gencin işte süreklilik sağlaması ve bir süre sonra işlerinde edindikleri beceriyle kendilerini kanıtlayabilmeleri mümkün olabilmektedir.

Başka seçenekleri olmadığını düşünerek düşük ücret karşılığı, güç koşullarda ve güvencesiz de olsa çalışmayı sebatla sürdüren bu gençler, meslek sahibi olmak gibi, çalışma hayatına erken başlamış olmanın getirdiği bazı kazanımlara sahiptirler. Çırak olarak işe başlayan genç zamanla beceri kazandıkça kalfalık ve ustalık aşamalarına ulaşacağını ve gelecekte kendisi de usta olacağını düşünmektedir. Ustası gibi bir dükkan sahibi olmak gencin gelecek hayallerinde en önemli yeri tutmaktadır.. Gencin gelecek planları askere gidip gelme, evlenme ve kendileri için bir işyeri veya dükkân açmayı içermektedir. Gencin ayakkabıcılık, kuyumculuk ve oto tamirciliği gibi mesleklerde birikim ve deneyim kazanması, gelecekte kalfalık ve ustalık aşamalarına ulaşacağını ve böylelikle de hem işi üstünde daha fazla kontrol sahibi olacağını, hem de kazandığı ücretin artacağını düşünmesine neden olmaktadır.

Geleceğe dair tüm bu olumlu düşünceler gencin çıraklık sürecinde deneyimlediği uzun çalışma saatleri, düşük ücret, iş güvencesinin olmaması, sigortasız çalışma ve kalfa/usta baskısı gibi tüm zorluklara göz yummasına neden olmaktadır. Çalışmaya ilişkin beklentiler kendilerinin usta olacağı belirsiz bir “yarın”a ertelenmektedir:

“...yarın öbür gün her insanın istikbali olur. Yarın öbür gün evlendiğimizde, çocuğumuz çocuğumuz olduğunda hiç olmazsa doktora götürebilelim. Yarın öbür gün burada sakatlanırsınız, bir parça düşer üstümüze, bir elimiz pervanede sıkışır, sakat kaldığımızda hiç olmazsa aç kalmayalım, kimseye muhtaç kalmayalım. Onu mecbur yaptıracağız da, onu ben kendim yaptıracağım. Buradaki ustalar sigorta yapmaz.”

Bu gençler için eğitim mesleklerindeki becerilerini ispatlamak için önem kazanmaktadır. Kazandıkları parayı genellikle ailelerine veren gençlerin meslek öğrenme dışında iş/çalışma koşullarına ilişkin beklentileri düşüktür. Meslek sahibi olmayı başaramamış gençler zorunluluk sonucu eğitim hayatını bıraktıkları için büyük üzüntü duymakta ve eğitime yüksek bir önem atfetmektedirler. Üzüntülerinin önemli bir nedeni ilkokul diploması dışında bir diplomaya sahip olmamalarının meslekte ilerleme önünde ciddi bir engel oluşturmasıdır.

“Benim bir sekiz on yıl oldu sanayide. Benim bir sertifikam, bir belgem yok. ‘Bu adamın bu meslekte bir bilgisi var’ derler, ama çalıştığıma dair bir belgem bir sertifikam yok. Yarın öbür gün gidip birine desem ben elektrikçiyim. Tamam, beni görenler ‘bu zanaatkârdır bunu anlıyor’ der. Ama görmeyenler diyecek ‘hani belgen, hani sertifikanı?’”.

Aileyi geçindirmek için çalışmak zorunda olan gençlerin çalışma ve ev dışındaki yaşamları zaman ve para darlığından dolayı oldukça kısıtlıdır. Çalışma saatlerinin uzunluğu, haftalık tatilin tek gün olması, işin yoğun olduğu dönemlerde tatilin iptal edilmesi ve kazancın aileye verilmesi gençler için eğlence ve dinlence için fazla olanak bırakmamaktadır.

“...ben sekizde başlıyorum, on birde bırakıyorum. Ben bu saatten sonra ne hayat yaşayacağım?”

Çalışmak zorunda olan gençler kendilerini aileleri, kardeşleri için feda etmiş olduklarını belirtmekte ve bu adanmışlık hissiyle kazanılan parayı kendileri için harcamayı uygun görmemektedirler. Genellikle eve tek gelir getiren kişi olduklarından ve gelirleri de düşük olduğundan kazançları evin temel ihtiyaçları için harcanmaktadır. Çalışmak zorunda olan gençler bir gün iş yeri sahibi olmayı hayal ettikleri için mümkün olduğu ölçüde birikim yapmayı denemektedir, ancak kazançlarının azlığı ve ailelerinin kazançlarına olan ihtiyacı dolayısıyla bu konuda başarılı olamamaktadırlar. Çocuk denecek yaşta büyük sorumluluklar almış olmaları kendilerine güven duygusunu geliştirmiştir. Yaşamda başarı ve başarısızlığı daha çok kişiye bağlı olarak görmekte ve gayretli iyi çalışmaya devam etmeleri halinde hayatta başarılı olunacağına inanmaktadırlar. Ailelerini geçindirmek için çalışan gençlerin önemli bir özelliği hayatta kalmanın bireysel bir mücadele olduğuna inanmalarıdır. Yaşam ve geçim mücadelesinde yalnız olmaları kendileri dışındaki kimselere ve kurumlara güvenlerini azaltmaktadır. Bu gençlerin devlet, özel sektör, aile ve yakın çevreden maddi beklentileri yoktur veya düşüktür.

2.3. Çalışmayı Tercih Eden Gençler

Çeşitli nedenlerle eğitim sisteminde kalmayı anlamlı görmeyen, öğrenci olarak başarılı olmayan gençler eğitimden kopmaktadır. Büyük çoğunluğu erkek olan gençler kendileri kararlı biçimde istemedikleri için okula devam etmemektedir. Kendi isteği ile eğitimi sonlandıran genç kadınlar da vardır ancak onlar okulu bıraktıklarında çalışma hayatına geçememektedirler. Çalışmak için okulu bırakan genç erkekler okuldan ayrılmalarını; “okulu sevmedim”, “dersleri kafam almıyordu”, “öğretmenler iyi değildi”, “okulda çok dövüyorlardı”, “ailem oku dedi ama ben gitmedim, biraz yaramazdım” gibi ifadelerle açıklamaktadır. Okuldan ayrılma nedeni olarak “okulu sevmeme” oldukça yaygın getirilen bir neden olarak dikkat çekmektedir. Okulda başarılı olamama, okulu sevmemeye yol açmaktadır. Soğuma, öğrencinin kendisi, okul ortamı ve eğitimin kalitesi ile

ilgilidir. Yetersizlikler içinde okumaya çalışan gençler kalabalık sınıflarda kaybolmakta, varlıklı veya başarılı çocuklar kadar öğretmenlerin ilgi ve dikkatini çekememektedir. Okuldan soğuma, okulda başarının düşmesi, okul dışı alanların ve faaliyetlerin daha çekici hale gelmesiyle birlikte yürümektedir. Bu gençler bir süre kendi deyimleri ile “serserilik” yaptıktan sonra çoğunlukla babaları bazen ağabeylerinin zorlamasıyla onların bulduğu bir işte çalışmaya başlamaktadırlar. Bu gençlerin yaptığı geçiş genellikle okuldan işe geçiş değil, okulun terk edilmesi sonucu çalışma hayatına girme şeklindedir.

“Öğretmenlerin yarısı bir öğrenciyi odaklanır. O öğrenciyi yükseltir, diğer öğrencilere hiçbir zaman aynı bakmazlar.”

Çalışmak zorunda olan gençlerle karşılaştırdıklarında ortaya çıkan en önemli fark tercih sonucu çalışmaya başlayan gençlerin sosyo-ekonomik bakımdan görece daha iyi durumdaki ailelerden gelmeleridir. Okula devam etmek istedikleri takdirde önlerinde ciddi bir maddi engel bulunmamaktadır. Söz konusu gençler kararlarından pek pişmanlık duymamaktadır ve gelecek planlarında eğitime dönme yer almamaktadır.

“Bu işte kalmak istiyorum, severek yapıyorum. Lise diplomasını çıkartacağım, sorun yaşamak istemiyorum. O engeli görmek istemiyorum ama okumak istemiyorum.”

Diğer yandan kendi isteği ile okul dışında kalarak çalışmaya geçen gençlerin çalışma hayatı dışında “gençliklerini yaşayabildikleri” ifade edilmektedir. Ailenin ekonomik durumu iyi olduğu için çalışmadan elde edilen ücret veya harçlık tamamıyla kişisel harcamalar için kullanılabilir. Söz konusu gençler çoğunlukla akraba ve arkadaş çevresi ile bir araya gelmekte, kahveye, internet kafeye hatta yakın şehirlere gezmeye gitmektedir. Bununla birlikte oldukça sınırlı bir sosyal çevre içinde ilişki kurdukları gözlemlenmektedir. Diğer yandan tercih sonucu çalışmaya başlayan gençlerin devlet, özel sektör, aile ve yakın çevreden beklentileri daha yüksektir. İş yeri açmak için devletin kredi sağlaması ve ailenin destek olması gerektiğine inanmaktadırlar. Kendi yapabilirliklerini daha düşük görmekte ve özellikle babalarının onlar için “tarla satabileceğini”, “dükkân alabileceğini” ve mutlaka yardımcı olacağını belirtmektedirler.

Çekici etkenler ise çalışma ile elde edilen sosyal statü ve maddi kazançtır. Eğitim sistemi içinde kalamayan gencin çalışma hayatına geçmesi neredeyse bir zorunluluktur. Bu zorunluluk aile ve yakın çevre tarafından gence sürekli olarak

hatırlatılmakta, her ikisinin dışında kalındığında toplumda bir yer edinmesinin mümkün olamayacağı ısrarla belirtilmektedir. Çalışma hayatına dahil olma eğitime devam etmemenin en iyi bahanesi olmakta ve çalışan genç değerli bir kimse olarak görülmektedir. Gencin dahil olabileceği bir aile işinin olması bu kararın onaylanmasını çabuklaştırmakta ve gence statü sağlamaktadır. Diğer yandan çalışmak ve para kazanmak gencin kendisini daha iyi hissetmesini sağlamaktadır, böylece büyüdüklerini ve özgürleştiklerini hissetmektedirler.

3. SONUÇ

Gençlerin çalışma hayatına katılımlarının pek çok nedeni olduğu bilinmekle birlikte en belirleyici etkenin “çalışmak zorunda kalmak” olarak ifade edilen ekonomik nedenler olduğu söylenebilir. Ekonomik nedenlerle birlikte zorunlu eğitimden sonra eğitime devam etmeyen ve/veya ortaöğretimin çeşitli aşamalarında eğitimden kopan gençler için de çalışmak pek çok sosyo-kültürel nedenle zorunlu hale gelmektedir. Diğer yandan gençler arasında çeşitli itici ve çekici nedenlerle çalışmayı tercih etmede söz konusudur. Bu çalışmanın ortaya koyduğu en temel sonuç, gençler için maddi olanakların zayıflığı, eğitim koşullarının yetersizliği ve çalışmayı onaylayan sosyo-kültürel yapıdır. Nedenleri her ne olursa olsun çalışma hayatına geçmiş olan gençlerin ekonomik bağımsızlık kazanmada güçlüklerinin sürmekte olduğu da ortadadır. İstihdama katılım gençleri ailenin ekonomik güçlük ile mücadelesinde bir paydaşa dönüştürmektedir. Kısa eğitim, özellikle erkekler için çalışma yaşamına katılımı çabuklaştırırken bir yandan da gencin eğitim sisteminden koparak gelecekte de ancak düşük ücretli, düşük vasıflı işlerde çalışmasına neden olabilmektedir.. Gencin kendisi çalışma yaşamı deneyimini çabuklaştırma ve yavaşlatma konusunda etkili bir karar alıcı, temel bir aktör haline gelememektedir.

KAYNAKLAR

Bucholtz,M: “*Youth and Cultural Practice*”, Annual Review of Anthropology. 31, 2002, 525-552.

Hall, T. & Williamson, H.: *Citizenship and Community*. Leicester: Youth Work Press, 1999.

G. Nemutlu, N. Yentürk ve Y. Kurtaran: *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları* içinde. İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Marshall, T. H. *Citizenship and Social Class*. Cambridge University Press, 1950.

Markowitz, S. “*The role of alcohol and drug consumption in determining physical fights and weapon carrying by teenagers*”, Eastern Economic Journal. 27, 2001, 409-432.

Mitchell, B. A. and Gee.E. M.: “*Boomerang Kids*” and *Midlife Parental Marital Satisfaction*”, Family Relations. 45:4, 1996, 442-448.

Neyzi, L: “Object or Subject? The Paradox of "Youth" in Turkey”, International Journal of Middle East Studies. 33:3, 2001, 411-432.

Jones, G.: *Leaving Home*. Buckinghamshire: Open University Press, 1995.

Jones, G., and Wallace, C.: *Youth, Family and Citizenship*. Milton Keynes: Open University Press, 1992.

TUİK: Hanehalkı İşgücü Araştırması 2010 Eylül Dönemi Sonuçları <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6378>, (18 Aralık 2010)